

Innhold

Forord	7
Innledning	17
Om denne boka	17
Tre ideologiske grunnpilarer	21
«Rent ut sagt» – et kritisk forspill	22
DEL I	
1950- og 1960-tallet	25
Den første etterkrigstiden	27
Med rotfeste i mellomkrigstiden	29
Reformtanker	33
Fangebehandling under kritikk	33
Behandlingsoptimisme	37
Reformforslag	38
Ny fengselslov	42
Tre sporføringer inn i 1970-tallet	49
KROM – en viktig og kritisk utfordrer	51
Politiske endringer og meningsbrytninger	56
DEL II	
1970-tallet – en ideologisk brytningstid	59
Det spenningsfylte 1970-tallet	61
Motsetningene ulmer: Ti temaer	61
1. Fengslenes materielle standard	62
2. Fanger og fangebehandling	66

3. Narkotika i fengslene	68
4. Barn og ungdom i fengsel	72
5. Fangers helse og helsetilbud	76
6. Permisjons- og besøksordningen	78
7. Samarbeidsformer	78
8. Fellesskap, undervisnings- og kulturtilbud	81
9. Betjentenes arbeidssituasjon og rolle	83
10. Sikkerhet og strukturendringer	87
Reformer	90
En intern brytningstid	94
Motsetningsforhold <i>før</i> Kriminalmeldingen	94
Interne motsetninger	95
Tillitskrise	97
Samarbeidskonferansen på Gol	99
Eksternkritikk	107
Motsetninger om kriminalpolitikken	107
KROMs kritikk	109
Kriminalmeldingen – konfliktenes kilde?	113
Kriminalmeldingen	116
Grunnideer	116
Straffe- og fengselsideologi	120
Fengslingens og isolasjonens negative konsekvenser	121
Forholdet mellom behandling og straff	123
Menneskesyn, samfunnsforhold og «den kriminelle»	125
Verdispørsmål	127
Fangegruppa og levekår	129
Syn på tjenestemannsrollefunksjonen	131
Teori, metode og praksis	132
Oppsummering	132
Kritikk av Kriminalmeldingen	133
En spent situasjon	133
Fagkritiske innspill	135
Justiskomiteen friserer Kriminalmeldingen	141
Var kriminalmeldingen et historisk reformblaff eller et skjellsettende dokument?	144

DEL III

1980-tallet og tidlig 1990-tall – dualismens tiår	147
Reformtanker finner feste	149
Politiske endringer	149
Navnendring og organisering	150
Fra «stormfulle høyder» til relativ ro	152
Sikkerhet og reformer	157
Lukket og åpen soning	157
Kontraktsoning	160
Treningsentervirksomheten	170
Narkotika i fengsel – et fiendebilde	173
Kritikken mot etaten tiltar	173
Narkotikaaksjonen	174
HIV/AIDS	188
Kvinner i fengsel	188
Kvinnesoning i fokus	188
Kvinnesoningsutvalgets innstilling	189
Sikkerheten og kontrolltiltak skjerpes	193
Dualisme i fangebehandlingen	193
En barskere og mer konsekvent profil	193
Restriktive tiltak versus liberalisering	195
Ila-drapet	198
Restriktive og repressive tiltak	199
Kursendring og differensieringstiltak	202
Fengselsvesenet under enda sterkere press	204
«Sinnslidende fanger»	206
Psykiske lidelser og helseproblemer	206
Ila-prosjektet	210
Hard mot de harde	212
«De farlige»	212
Sikkerhetsavdelingen i Ullersmo	214
Innstramningene – et resymé	221
Retorikk og trusselbilde	221
Kritikk	225
Fangebehandling, mål i motstrid	231
Regjeringsskifter	235
Behov for byråkratisk ro	236
«La hundre blomster blomstre», men mye visnet	237

DEL IV

1990-tallet – en moderne kriminalomsorg i utvikling?	239
Aktiv kriminalomsorg – tryggere samfunn	241
Dramatiske hendelser og konflikter	241
En viktig fagkonferanse	243
Modernisering og effektivisering	245
Fangebehandling i konflikt- eller konsensusperspektiv	247
En etatsstruktur i endring	251
Nye mål og ny giv	251
Nyliberalisme, managementmodeller, effektivisering	257
En moderne fangebehandling	261
Studien «Alt som før?»	261
Faglig optimisme	265
Kriminalpolitisk handlingsplan	267
Bare en «grå» melding?	267
Sikkerhetsstrategi og fangebehandling	271
Stortingsmelding nr. 23 (1991–92)	273
Grunnideer	273
Sikkerhet, innstramning og forebygging	278
Noen kommentarer	280
Menneske- og fangesyn	283
Eksternkritikk	284
En ny stortingsmelding på vei	285
Stortingsmelding nr. 27 (1997–98)	287
Grunnideer	287
Fangebehandling og tiltak	289
Reduksjon av tilbakefall	292
Menneske- og fangesyn	293
Konkluderende merknader	299
Forskningsbasert kunnskap	300
En betjentprofesjon i endring	303
Et historisk grunnriss	303
Mulighetens personell	306
En moderne betjentfunksjon	307
Tjenestemannsrolleprosjektet	310
Betjentutdanningen	315
Kontaktbetjentordningen	316

Dagens betjentfunksjon	322
1900-tallet ebber ut	325
DEL V	
Fra 2000 – «Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn»	327
Inngangen til et nytt tusenår	329
Regjerings- og ledelsesskifter	329
Global uro og usikkerhet	331
Fagideologiske rammer	334
Fangers levekår	335
Behov for sosiologiske forklaringer	335
Nye studier – fremdeles alt som før?	336
Straffegjennomføringsloven	342
Forløpet for den nye loven	342
Lovens innhold	344
Forskjeller mellom gammel og ny lov	350
Differensiering, aktivitetsplikt og soningsprogresjon	354
Lovendringer	357
Menneske- og fangesyn	358
Omorganiseringer i kriminalomsorgen	361
To regjeringer, to proposisjoner	363
Ny politikk?	363
En motstridende prosess og et besværlig forarbeid	368
Stortingsmelding nr. 37 (2007–2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn (Kriminalomsorgsmeldingen)	374
Grunnideer	374
Menneske- og fangesyn	378
Justiskomiteens innspill	380
Stortingsforhandlingene	384
Gjennomføringen	386
Kritikk	389
Mine kritiske refleksjoner	393
Er visjonene spor til noe annet ... eller?	397

DEL VI

Kritiske refleksjoner og etiske fordringer	399
Kritisk blikk mot noen sentrale temaer	401
Straffe-, rehabiliterings- og omsorgsideologi, en motsetning?	402
Fengselssystemets to hovedspor	402
Straffeideologiske prinsipper	404
Rehabiliterings- og omsorgsideologiske prinsipper	414
Ideologiske spenninger	418
Et humanistisk menneskesyn	421
Et grunnbegrep for etaten	421
Begrepsbruk og begrepskritikk	422
Normalisering, normalitet og disiplinering	427
Begrepsbruk og begrepskritikk	427
Normalisering – en utfordring	432
Differensiering	440
Differensiering som praksis	440
De ekskluderte og inkluderte	446
Differensiering og menneskesyn	456
Kriminalomsorg – hva menes?	460
Begrepsbruk og begrepskritikk	460
Omsorg som disiplinering og maktutøvelse	466
Paternalisme og ekspertisens dominans	470
Frigjørende omsorg eller omsorgens bundethet	471
Et fengselssystem og fangesyn i forvandling?	474
Idealene eller realiteter, muligheter og begrensninger	474
Forandring og forvandling som begrep og praksis	477
Fangebehandling, fange- og menneskesyn – hvilken retning?	481
Ekskurs	481
Fangene og frihet	486
Begrepsbruk og begrepskritikk	486
Er fangenes valg frie?	489
Makt, kontroll og disiplinering	494
Se mennesket i fengsel / fengslet i mennesket	501
Menneskesyn, fangesyn og virksomheten	501
Veien videre – en begynnelse på en avslutning?	504
Hva med tidsånden?	504
Kritikkens nødvendighet	511
«Vagt sett – vagt sagt»	513

Kriminalomsorg i framtiden – hvilken retning?	515
Fengsler i framtiden – soningsmaskiner?	517
Utopi/utopisme	523
Fengsel – en velferdsinstitusjon?	523
Epilog: Hard mot de harde, myk mot de myke	527
Bekymringens tidsbilde	528
Etiske utfordringer	530
Hva nå? Et situasjonelt tidsbilde	545
VEDLEGG	557
Vedlegg 1	
Fangenes tapsliste	559
Vedlegg 2	
Importmodellen og etatens fagimport – noen kritiske strøtanker	563
Vedlegg 3	
Oversikt over ekspedisjonssjefer og justisministere	573
Vedlegg 4	
Statistikk	574
Fangepopulasjon og anstalter 1950–1959	574
Fangepopulasjon og anstalter 1960–1969	575
Fangepopulasjon og anstalter 1970–1979	576
Fangepopulasjon og anstalter 1980–1989	577
Fangepopulasjon og anstalter 1990–1999	578
Litteratur	579
Stikkord- og navnerregister	614
Takk til	635